

บทที่ ๑

บทนำ

ความทั่วไป

เป็นที่ทราบกันแล้วว่า สถานการณ์ปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในทางที่บางประเทศช่วงชิงกันเป็นมหาอำนาจโลก และอีกหลายประเทศแย่งชิงกันในการ เป็นมหาอำนาจประจำภูมิภาค ญี่ปุ่น ก็เป็นประเทศหนึ่งในบรรดาประเทศเหล่านั้น ญี่ปุ่น ในปัจจุบันเป็นประเทศที่ประเทศอื่น ๆ ได้ให้ความสนใจอยู่มากในฐานะประเทศพัฒนา แล้วที่มีกำลังทางเศรษฐกิจสูง การดำเนินวิเทโศบายของญี่ปุ่น โดยเฉพาะต่อภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้อย่างไม่อาจจะ หลีกเลี่ยงได้ การที่ญี่ปุ่นมีความต้องการอย่างยิ่งที่จะขยายขอบเขตความร่วมมือต่อ เวียดนามภายหลัง เวียดนามรวมประเทศแล้วนั้นน่าจะเป็น เพราะเหตุผลจากปัจจัยภายในของญี่ปุ่น เองที่ต้องการจะรักษาและส่งเสริมผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจและตลาดการค้าที่ญี่ปุ่นมีอยู่แล้ว ในภูมิภาคนี้ให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนเหตุผลทางการเมืองบางประการซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ญี่ปุ่นต้องการที่จะขยายการค้าและให้ความช่วยเหลือทางด้าน เศรษฐกิจ แก่เวียดนามก็ตาม แต่ก็จำต้องระวังบทบาทดังกล่าวของตนเป็นพิเศษ ทั้งนี้ก็เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของกลุ่มประเทศอาเซียน โดยเฉพาะประเทศไทยหรือประเทศ "หน้าด่าน" (front-line state) ซึ่งญี่ปุ่นเองก็มีผลประโยชน์ทางด้าน เศรษฐกิจอยู่ใน ประเทศเหล่านี้ไม่น้อย การดำเนินนโยบายดังกล่าวของญี่ปุ่นก็เพื่อที่จะให้เป็นไปตาม หลักการที่ นายชูกูตะ อดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้เคยกล่าวแถลงทำนองของตนต่อภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้อย่างชัดเจน ณ กรุงมะนิลา ภายหลังการเดินทางเยือนกลุ่มประเทศ อาเซียน เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๒๐ หลักการดังกล่าวเรารู้จักกันในนามของลัทธิชูกูตะ ซึ่งจะมามีบทบาทสำคัญในการศึกษาเรื่องนี้

ขอบเขตของปัญหาที่ศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้ ผู้ศึกษามุ่งที่จะศึกษาเฉพาะบทบาทของญี่ปุ่นต่อเวียดนาม ตั้งแต่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน แต่จะ เน้นศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างญี่ปุ่นกับ เวียดนาม นโยบายและท่าทีของญี่ปุ่นที่มีต่อเวียดนาม เฉพาะในช่วงหลังสงคราม เวียดนามคือตั้งแต่ปี ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) เป็นหลักใหญ่

สำหรับประเด็นและเนื้อหาที่จะศึกษา จะมุ่งศึกษาสัมพันธภาพทางด้าน เศรษฐกิจ การค้าและการ เมืองระหว่างญี่ปุ่นกับ เวียดนามใต้และ เวียดนามเหนือตั้งแต่ก่อนจะสิ้นสุดสงคราม เวียดนามและภายหลังสิ้นสุดสงคราม เวียดนาม โดยเน้นนโยบายทางการเมืองและ เศรษฐกิจ ตลอดจนท่าทีของญี่ปุ่นที่มีต่อ เวียดนามหลัง เวียดนามได้ใช้กำลังทหารรุกรานกัมพูชาเมื่อ ปี ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับกัมพูชาประชาชิปโดย และ สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา นอกจากนั้นจะศึกษาถึงมูล เหตุหรือปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อนโยบายของญี่ปุ่น เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งในอินโดจีนมากน้อยเพียงใด

ความสำคัญของปัญหา

ตามข้อเท็จจริงแล้ว อาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบัน เวียดนาม เป็นปัญหาสำคัญ ต่อความมั่นคงของไทย เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศ "แนวหน้า" (front-line state) ซึ่งต้อง เผชิญหน้าและมีพรมแดนติดต่อกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกลุ่ม ประเทศอินโดจีนที่มี เวียดนาม เป็นตัวการสำคัญและถือได้ว่าประเทศไทย เป็นด่านสำคัญของ โลกเสรีในการต่อต้านการขยายตัวของฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การคุกคามกัมพูชาของฝ่าย เวียดนามเมื่อปี ๒๕๒๒ การสนับสนุนกองกำลังของ เวียดนาม ที่ยึดครองกัมพูชาและลาว โดยสหภาพโซเวียตที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยซึ่งต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์โดยตรง และหากเวียดนามยังคง มีความคิดที่จะรุกรานประเทศเพื่อนบ้านอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแล้ว เวียดนามย่อมจะ เป็นภัยคุกคามและบั่นทอนต่อ เสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศไทยในอนาคตได้อย่างแน่นอน

ส่วนญี่ปุ่นก็ เป็นประเทศที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงทาง เศรษฐกิจของไทย

เพราะเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมของ ไทย อีกทั้งประเทศไทยยังต้องการให้ญี่ปุ่นส่งเสริมการลงทุนในกิจการการผลิตสินค้าหลาย ๆ ชนิด กระจายออกไปทั่ว ประเทศ เนื่องจากการลงทุนจากต่างประเทศจะเป็นตัว แรงที่สำคัญต่ออัตรา ความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็จะเป็นการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีซึ่ง เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาในระยะยาวของไทยอีกด้วย นอกจากนี้ไทยยังต้องการสินค้าอุตสาหกรรมจากญี่ปุ่น ซึ่งมีคุณภาพพอใช้ได้และราคาถูกกว่าสินค้าประเภทเดียวกันจากยุโรปหรือสหรัฐฯ สำหรับไทยนั้นเป็นแหล่งวัตถุดิบ แหล่งอาหาร แรงงาน รวมทั้งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมให้แก่ญี่ปุ่น โดยสรุปแล้วประเทศไทยถือว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ใกล้ชิดและจำเป็นที่ไทยต้องพึ่งพาอาศัย เป็นอย่างมาก แม้จะประมวลทำที่และนโยบาย การให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นได้ว่า คำนี้ถึงผลประโยชน์ของตน แต่ประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับก็มีเอนกประการ เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีวิทยาการก้าวหน้า และอยู่ในฐานะที่จะถ่ายทอดความรู้ในสาขาต่าง ๆ ให้แก่ประเทศไทยได้ดี เพราะสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมและความคิดอ่านมีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยมากกว่าประเทศผู้ให้อื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ไทยจึงยังคงต้องการความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น ซึ่งมีบทบาทในการช่วย การพัฒนาของไทยบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งความช่วยเหลือดังกล่าวยังมีส่วนช่วย แก่ปัญหาการขาดดุลการค้าที่ไทยมีกับญี่ปุ่นทางอ้อมได้อีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้น หากญี่ปุ่นยังดำเนินนโยบายสนับสนุน เวียดนามโดยการให้ความช่วยเหลือ แก่เวียดนามซึ่งได้ดำเนินนโยบายและมีพฤติกรรมที่ถูกรานประเทศเพื่อนบ้านอยู่ต่อไป ย่อมเท่ากับเป็นการสนับสนุนฐานะทางการเมืองปัจจุบันของ เวียดนามในเวทีระหว่างประเทศ อีกทั้งเป็นการเพิ่มศักยภาพทางทหารให้แก่เวียดนามในการรุกรานประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะ ประเทศไทยโดยทางอ้อม นอกจากนี้ความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่นให้กับ เวียดนาม อาจส่งผลกระทบต่อ กระทบกระเทือนให้ความช่วยเหลือที่ญี่ปุ่นเคยให้ ประเทศไทยหรืออาเซียนโดยส่วนรวมลด น้อยลงอีกด้วย

สรุปแล้วก็คือ สัมพันธภาพระหว่าง เวียดนามกับญี่ปุ่นภายหลังที่เวียดนามรุกราน กัมพูชา จึงเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญของประเทศไทยที่ฝ่ายไทยจำต้องให้ความสนใจ เป็น อย่างยิ่ง พร้อมทั้งคอยติดตามความเคลื่อนไหวและการดำเนินนโยบายของประเทศทั้งสอง ดังกล่าวแล้วด้วย

วัตถุประสงค์ในการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ในการศึกษาคั้งนี้ พอจะสรุปสาระสำคัญ ๆ ได้ดังนี้คือ

- ๑. เพื่อให้ทราบว่า ญี่ปุ่นได้เข้ามามีบทบาทในเวียดนามอย่างไร มีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไร
- ๒. เพื่อให้ทราบว่า ในการกำหนดและดำเนินนโยบายของญี่ปุ่นนั้นมีปัจจัยสำคัญ ๆ อะไรบ้าง
- ๓. เพื่อให้ทราบว่า ญี่ปุ่นซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจนั้น สามารถใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ แปรสภาพมาเป็นอำนาจทางการเมืองได้เพียงใด
- ๔. เพื่อให้ทราบว่า ในกรณีที่ญี่ปุ่นต้องเลือกสนับสนุนระหว่างอาเซียนกับเวียดนามนั้น ญี่ปุ่นจะเลือกทางไหน

จากการศึกษารววิจัยและวิเคราะห์ในเรื่องนี้ จึงคาดได้ว่าน่าที่จะเป็นประโยชน์ไม่น้อยต่อการวางนโยบายและกำหนดท่าทีของไทยต่อบทบาทของญี่ปุ่นที่มีต่อเวียดนามในอนาคต ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นก็เป็นประเทศหนึ่งที่เป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญของนโยบายต่างประเทศของไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นกัน นอกจากนี้ ก็จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อนิสิตนักศึกษาตลอดจนผู้ที่สนใจที่จะ ทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป กล่าวโดยสรุปแล้วก็คือ การศึกษาเรื่องนี้นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลที่สนใจแล้วยังจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นส่วนรวมอีกด้วย

สมมติฐานในการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดสมมติฐานสำหรับการศึกษาไว้สี่ประการ ดังนี้

- ๑. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการกำหนดนโยบายของญี่ปุ่นต่อเวียดนามใต้
- ๒. ภายหลังกสงครามเวียดนาม ญี่ปุ่นได้กำหนดและดำเนินนโยบายทั้งการทูต

เศรษฐกิจควบคู่กับการ เมืองต่อ เวียดนาม โดยมี เป้าหมายที่จะปกป้องผลประโยชน์และความ
มั่นคงทาง เศรษฐกิจของตนในเวียดนาม ตลอดทั้งใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยส่วนรวม

๓. ญี่ปุ่นใช้ความช่วยเหลือทาง เศรษฐกิจ เป็น เครื่องมือดำเนินนโยบายทางการ
เมืองต่อ เวียดนาม

๔. โดยพื้นฐานแล้ว ญี่ปุ่นต้องการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การ
ค้ามากกว่า เข้ายุ่งเกี่ยว เรื่องการ เมืองระหว่างประเทศ เหตุผลดังกล่าวได้ส่งผลให้ท-
บาทของญี่ปุ่นต่อกรณีพิพาทในอินโดจีนเมื่อปี ๒๕๒๒ ไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งที่จะศึกษาบทบาทของญี่ปุ่นต่อ เวียดนามโดยใช้
วิธี "การวิจัยเอกสาร" (Documentary Research) เป็นหลัก ทั้งนี้ได้รวบรวม
ข้อมูลทางวิชาการและทางสถิติจากหนังสือ เอกสาร วารสาร จุลสาร บทความทาง
วิชาการ หนังสือพิมพ์ ทั้งของทางราชการและเอกชน โดยเฉพาะในช่วงหลังสงคราม
เวียดนามปี ๒๕๑๘ เป็นต้นมา ตลอดจนบทวิเคราะห์และคำสัมภาษณ์ ทรรศนะ ข้อ
คิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์ทางด้านญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็น เอกสารของทาง
ราชการ โดยเฉพาะจากกระทรวงต่างประเทศที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับ
ประเทศในอินโดจีน โดยเฉพาะ เวียดนาม ทั้งในอดีตและปัจจุบัน (ซึ่งในบางเรื่องและ
บางประเด็นก็ไม่สามารถอ้างข้อมูลจากส่วนราชการดังกล่าวได้ เนื่องจากไม่ใช่เอกสาร
ที่พิมพ์เผยแพร่ให้สาธารณชนได้ศึกษาค้นคว้าดังเช่น ตำรา หรือเอกสารทั่ว ๆ ไป)

ในการเสนอผลการศึกษานั้น ใช้วิธีบรรยายโดยการนำเสนอข้อมูลแบ่งออก
เป็น ๗ บท โดยเรียงลำดับเวลา ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ช่วงหลังสงคราม
โลก จากนั้นจึงได้มุ่งเน้นช่วงหลังสงคราม เวียดนาม เป็นต้นมา แต่ละบทได้ให้คำตอบ
ดังนี้

บทที่ ๑ เนื่องจากเป็นบทนำ จึงทำให้ทราบเนื้อหาทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับ

ขอบเขตความสำคัญ วัตถุประสงค์ สมมติฐาน และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจาก ปัญหาที่ศึกษาตลอดจนวิธีการศึกษา

บทที่ ๒ บทนี้มีประเด็นที่สำคัญคือ ก่อนสิ้นสุดสงครามเวียดนาม การกำหนด และดำเนินนโยบายของญี่ปุ่นในเวียดนามได้เป็นไปเพื่อปกป้องและส่งเสริมผลประโยชน์ ทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนของญี่ปุ่น เป็นเป้าหมายที่สำคัญเพียงไร

บทที่ ๓ ปัญหาสำคัญที่นำมาวิเคราะห์ในบทนี้คือ ภายหลังจากสงครามเวียดนาม ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายทั้งการทูต เศรษฐกิจควบคู่กับการเมืองต่อเวียดนาม แต่โดยพื้นฐาน แล้วญี่ปุ่นต้องการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการค้ามากกว่าเข้ายุ่งเกี่ยว เรื่องการเมืองระหว่างประเทศ เหตุผลดังกล่าวได้ส่งผลให้บทบาททางการเมืองของ ญี่ปุ่นต่อกรณีพิพาทในอินโดจีน เมื่อปี ๒๕๒๒ มีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด

บทที่ ๔ ปัจจัยภายในและภายนอกมีอิทธิพลต่อการกำหนดและดำเนินนโยบาย ของญี่ปุ่น เกี่ยวกับปัญหาการขัดแย้งในอินโดจีนมากน้อยกว่ากันเพียงใด ปัจจัยภายในและ ภายนอกดังกล่าวมีส่วนผลักดันให้ญี่ปุ่นต้อง เลือกลงสนับสนุนนโยบายและท่าทีของอา เซียนเพียง ใด

บทที่ ๕ เป็นการสรุปผลการศึกษา